Published in the Russian Federation
Bulletin of the Kalmyk Institute for Humanities
of the Russian Academy of Sciences
Has been issued since 2008
ISSN: 2075-7794; E-ISSN: 2410-7670
Vol. 28, Is. 6, pp. 117–121, 2016
DOI 10.22162/2075-7794-2016-28-6-117-121
Journal homepage: <http://kigiran.com/pubs/vestnik>

UDC 398

The Origin of Multiple Heads of the *Mangas*

Zulantsetseg¹

¹ Postgraduate Student, Department of Mongolian Folk literature, School of Mongol Studies, Inner Mongolia University (Hohhot, People's Republic of China). E-Mail: 296613839@qq.com

Abstract. The *Mangas* (Mong. 'demonic creature') has unique characteristics and appearances, so its image has long attracted the attention of numerous scholars. As a result, the question of origins of the *Mangas*'s multiple heads has been a point of active disputes. So, the multiple heads make the one of the most important problems of Mongolian folklore that scholars are inclined to study. Scholars explore the origins of the multiple heads by means of cultural anthropology and religious studies. However, the *Mangas* may have both one head and multiple ones. The image of the one-headed *Mangas* actually prevails in the Mongolian oral tradition. In most compositions of the *Barag* epic, the *Mangas* are one-headed. In the *Jangar* epic, the *Mangas* may have more than one head and often denote foreign emperors and rulers. In the Oyirad tradition of China, '*Mangas*' stands for a man — strong, stout-hearted, and courageous. More than anywhere else, the Oyirad people have largely maintained their traditional culture, including the *Jangar* epic. So, the image of *Mangas* can be compared to human images. And how does traditionally a *Mangas* look like? On the one hand, we can find the answer from historical literature, such as *The Secret History of the Mongols*. In it, the *Mangas* is described like a human being. On the other hand, the image of *Mangas* is very close to that of *Cyclops* widespread enough in Europe, Central and East Asia, Northeast Asia, e. g., in Turkic culture. Thus, the *Mangas* might be connected with *Cyclops* in terms of origins. In Mongolian oral literature, *Mangas* also have multiple heads, and this image can be compared to demonic beings from Indian and Tibetan folk literatures, with their negative role in the religious system of Buddhism. So, the multiple-headed image also prevails widely in Indian and Tibetan cultures. There are also variants of the image of *Mangas*. But so far scholars have focused only on the multiple heads of the mythological character and ignored the one-headed image. The problem of relationship between the multiple-headed demonic creature and the one-headed one is still understudied. This paper discusses the physical characteristics attributed to the *Mangas* before, and traces the transformation of its appearances in later Mongolian folk literature. Finally, the article attempts to describe the reasons behind the changes in the image of the *Mangas*.

Keywords: written sources, Buddhism, shamanism, Mongolian folk literature

Монголын аман зохиол дахь мангас олон толгойтой байдаг нь эрдэмтдийн халуунтай судалсан сэдвийн нэг мөн. Мангас нь олон толгойтой байхын учир шалтгааныг эрдэмтэд бээр соёл хүн зүй, шашин шүтлэгийн үүднээс тайлбарлаж байв. Эрдэмтэн Х. Буянбат үзэхээр «Мангас олон арвин толгойтой байх нь эртний хүмүүсийн толгойн тухай сүсэг бишрэл, хүмүүсийн сүг сүнсний ойлгогдохуун, эртний хүмүүсийн дүр бүтээлгийн хэв зуршилтай холбогдоно» [Буянбат 1988: 4] хэмээв. Эрдэмтэн Гэрэлжав бээр «Балай эртний хүн толгой дээрээ үс засаж эвэр хатгах буюу сүүл хатгах бол эртний нэг зүйлийн засал юм. Тууль „Жангар“ дахь мангасыг 15 толгойтой, 25 толгойтой гэж дүрсэлсэн нь яг энэхүү толгой дээрээ өд буюу эвэр хатгаж, эрх сүрийн бэлгэ тэмдэг болгосон аймгийн ахлагчийн уг дүрсийг харуулсан юм. 12, 25 толгой гэдэг нь толгой дээрээ өд буюу эвэр хатгасан дүрсийн урлаг дүрслэл болох нь дамжиггүй» [Гэрэлжав 1988: 3] хэмээжээ. Эрдэмтэн П. Дамбипэлжид бээр мангас олон толгойтой байдаг нь «Анх эхэндээ ямар нэгэн сахиуланттай холбогдсон байж мэднэ» [Дамбипэлжид 1988: 3] хэмээж, эрдэмтэн Ринчиндорж бээр мангасын олон толгойтой байх дүр хэлбэр нь «Бөө мөргөлийн хар зүгийн сахиулсантай ойролцоо онцлогтой байна» [仁钦道尔吉 2001: 24] хэмээв. Эрдэмтэн Хасантуяа бээр «Мангасын толгойн тоо хийгээд амин тоо нь тэнцүү яригдаж байх нь бөөгийн малгайн өдний тоо хийгээд амин тоо нь уул бөөгийн угсааны үеийн тоо ба угсааны бөөгийн шавийн тоотой тохиролцон нэгддэг үзэлтэй ямар нэгэн холбоотой байж магад гэжээ» [Хасантуяа 2004: 30] гэж үзжээ. Эрдэмтэд Жиү Юе бээр бас Муна уулын хадны зураг дахь хүн, амьтны хөрөг ба мангасыг харьцуулж «Мангас ба бөөгийн онгодын хөргийн бусдач элемент нь их төстэй, монголын буюу алтай хэлтний өвөг дээдсийн домоглог сэтгэхүй нь хий хоосноор зохион гаргасан хачин сонин дүр биш, түүний түшиглэн үүссэн бодит амьдралын үндэс болон бөөгийн шашны үзэл ухамсрын суурьтай» [Жиү Юе 2005: 95] гэжээ. Эдгээр судалгаанд мангасын олон толгойтой болохын учрыг цөм монголчуудын эрт дээр үеийн домог сэтгэхүй буюу шүтлэг бишрэлтэй холбон тайлбарласан байна.

Монгол аман зохиол дахь мангас хэмээх дүрд олон толгойтой мангас байдаг мөртөө ганц толгойтой мангас бас байдаг. Гэхдээ эрдэмтэд бээр олон толгойтой мангасыг л сонирхон судалж байснаас биш, ганц тол-

гойтой мангасыг судалгаандаа харин омгойлсон байна. Ийнхүү мангасын ганц толгой болон олон толгойн хоорондох харьцаа холбооны талаар нэн ч анхааран шинжилсэн бээр үгүй юм. Тус өгүүлэлд монгол аман зохиол дахь мангасын толгой нь уулдаа ямар дүр хэлбэртэй байсан, сүүлдээ ямар дүр хэлбэртэй болсон ба хувиралт гарахын учир шалтгаан нь юу болох зэрэг асуудлуудыг тайлбарлахаар зорив.

Нэг. Мангас ганц толгойтой байсан нь

Монгол аман зохиолд ганц толгойтой мангасын дүр маш түгээмэл илэрдэг. Хэдэн жишээ татвал, баргын «Арван таван настай авралт богд хаан» [Өвөр монголын хэл зохиол судлах газар], «Шилин галзуу баатар» [Ринчиндорж], «Баян болд өвгөн» [Ринчиндорж], «Гурван настай гунахан улаан баатар» [Ринчиндорж] зэрэг тууль болон ойрадын «Үүлэн төв хан бөө мөнгөн Түдэг лүгээ ах дуу барилдсан нь» [Ринчиндорж] хэмээх туульд мангас нь цөм ганц толгойтой байдаг. Эртний соёлын шинжийг харьцангуй бүрэн төгөлдөр хадгалж ирсэн тууль «Жангар»-т ганц толгойтой мангас байдгаар үл барам мангас нь заримдаа харь гүрний хааныг шууд нэрлэн заана. Даруй, мангас нь мөн ч хүн болно.

Эрдэмтэн Д. Мөнхзаяа бээр «Шинжааны монголчууд ид хүчтэй хүмүүсийг „мангас“ хэмээн хэлж <...> манлай баатар Хонгорыг богд Жангар „хүчтэй мангас“ гэж зүйрлэж хэлсэн удаа буй» [Мөнхзаяа 1987: 14] хэмээн дурдсан ба эрдэмтэн Ойрадбаяр бээр «Шинжаанд одоо „сайнаас салбас, муугаас мангас“ гэж зарим „сайн эцэг“-ээс „салбас салбас“ гэсэн муу хөвгүүн төрж, „муу хүн“-ээс мангас мэт ид чадалтай сайн хүү төрөхийг хэлдэг сэн» [Ойрадбаяр 1984: 4:30] гэж тэмдэглэсэн байдаг. Шинжаан нутагт ид чадалтай хүнийг одоо ч гэсэн мангасаар төлөөлүүлэн заадгаас үзэхэд мангас нь дүр төрхийн талаар хүн хариуцуулж болох талтай гэдэг нь тодорхой юм.

Мангас нь уулдаа чухам ямар дүр хэлбэртэй байсан тухайг судлахад түүхэн сурвалж бичгүүдээс эш баримт хайх нь хамаг найдвартай арга болно. 13-дугаар зуунд зохиогдсон «Монголын нууц товчоон»-д мангасаар хүнийг хоёр удаа зүйрлэдэг. Нэг нь Өүлэн эхээс эцэг нэг эх өөр дүү Бэгтэрээ харван алсан Тэмүжин, Хасарыг хатуу үгээр шүүмжлэн хэлсэн үгс «амьд залгис гэх мангас мэт» [Баяр галигласан 1981: 150–155] хэмээн илэрнэ. Нөгөө нь Тэмүжин бээр найманы Таян ханыг тайлах үед, Жамухаар

Таян ханд Тэмүжиний хүчирхэг чанга цэргийн хүчнийг танилцуулж шүлэглэсэн үгст Хасарыг «гөрлөх мангас төрсөн, Жүч Хасар хэмээгдэюү» [Баяр галигласан 1981: 839–847] хэмээн дүрсэлжээ. Энэ хоёр зүйлээс үзэхэд «Мангас нь гадар дүр байдлын талаар өндөр том, бөх хатуу, хүдэр зузаан бие бялдартай. Зан чанарын талаар долгион догшин, балмад хэрцгий, шинж онцлогийн талаар аварга их хүчтэй» [Зуланцэцэг 2013б: 35] юм байна. Онцгойлон Хасарыг мангас мэт төрөв хэмээсэн нь Хасар болон мангас нь харьцуулагдах талтай байж, Хасарын шинж төрхөөс мангасын дүр байдал, онцлог шинжийг мэдэж болно. Даруй мангас нь хүн төрхтэй болохыг төсөөлж болно.

Мөн тухайн үеийн мангасын дүр төрхийн онцлог шинж нь дэлхийн олон үндэстний соёлын түүхэнд ул мөрөө үлдээж ирсэн хүн иддэг аварга хүний дүртэй маш ойрхон байдаг. Хүн иддэг аварга хүний дүр нь Европ, Дундад Ази, Зүүн Ази, Зүүн Хойд Ази болон Турк төрлийн олон үндэстний аман зохиолд цөм буй. Хэлбэр төрх нь ганц нүдтэй, аварга том биетэй байдаг. Хэдийгээр «Монголын нууц товчоон»-д тэмдэглэсэн мангасын дүр нь ганц нүдтэй болж төсөөлөгдсөнгүй боловч уул дүрд хүн иддэг аварга хүн шигээр «хүн» хэмээх тодотгол байхгүй боловч уул дүр нь бие бялдарын аварга том, хүн иддэг ба хүнтэй ойролцоо дүр төрхтэй байх онцлогоороо хүн иддэг аварга хүнтэй ойролцоо байна. Ийнхүү энэ хоёр дүр нь ижил нэг төрлийн дүрд харьяалалтай гэдэг нь эргэлзээгүй юм. Даруй энэ хоёр дүр нь бүдүүлэг хийцтэй, хүнтэй ойролцоо тул ганц толгойтой байдгаараа ижил төрөлд хамаарагдаж байна. Дээрх задлалтуудаас үзэхэд, мангасын уул дүр нь ганц толгойтой байлаа.

Хоёр. Мангас олон толгойтой болсон нь

Монгол аман зохиол дахь «Арван таван толгой нь атийгаад, атгар дөрвөн хөх соёо нь гэлийгээд» [Ринчиндорж нар 2009: 1233] гэх буюу «Арван таван толгойтой, андлай шар мангас, хорин таван толгойтой, хондлой шар мангас давхиж иржээ, хөлийнх нь хумс нь, хөдөө тийш гажанхай, гарынх нь хумс, гадаа тийш гажанхай, ган төмөр гох адил» [Ринчиндорж нар 2007, 1: 412], «хүрэн эрээн могой бээр, хүзүүгээрээ ороолгосон, дан хүний махыг дэлэнбүүгээр тэгнэсэн, дан эрээн могойгоор, давсан дээгүүр ороолгосон» [Ринчиндорж нар 2007, 1: 412] хэмээх мангасын тухай дүрслэл нь энэтхэгийн аман үлгэр, шашны систем доторх эс-

рэг дүр болон төвөдийн аман үлгэр, бурхан шашны эсрэг дүрүүдтэй харьцуулж болох талтай байдаг.

Энэтхэгийн «Рамаяна» [Дамдинсүрэн 1976] дахь эсрэг дүр рагшисын хаан Равнан бол 10 толгойтой, 20 гартай, зэс улаан нүдтэй, гялалзсан арзгар шүдтэй, уулнаас том биетэй, хор хөнөөл ихтэй, олон янзаар хувилж чаддаг, арван толгойн дундах морин толгойг нь харвахад сая үхнэ, уул туульд бусад толгойн тухай дүрслэл нь тодорхойгүй байдаг. «Махабарада»-д тэмдэглэсэнээр Тасахарива рагшист арван толгой хорин гар, ганган ховчлолтой. Рагшисууд далайн хойг дахь төмөр хотонд сууж, бясалгагч аршуудад харш саад учруулан, тэднүүсийг зөнөгшүүлдэг буюу барьж иддэг [Мөнхзаяа 1987: 4] байна. Эрдэмтэн Чень Ган Лун бээр «Мангасын үлгэр» дэх янз бүрийн нэртэй мангас ба «Рамаяна» дахь рагшисыг харьцуулан судлаад тус хоёр дүр нь «дүр төрхийн талаар маш олон ойролцоо тал байна» [陈岗龙 2003: 341] гэжээ. Эрдэмтэн Неклюдов бээр «Мангасын толгойн тоо нь харилцан адил бус, ердөө эдгээр олон толгойн доторх ганц толгой нь гол болдог байж, өөр бусад толгойнууд нь дэмий чухалгүй байдаг. Үүний шалтгаан нь гол болдог тэр нэг толгойд амь насны хүчин байдаг, даруй сүнс байдгаас болжээ» [谢. 尤. 涅克留多夫 1991 : 136] хэмээн үзсэн нь рагшис болон мангасын дүр төрх нь адилхан болсныг харуулна.

Төвөдийн бурхан шашны «догшин дүрээр байдаг бурхдын олонх нь аварга том биетэй, охор бөгөөд бүдүүн том мөчтэй, хүн төрхтэй сахиулсан мөн, тэдгээрийн ихэнх нь олон толгойтой, олон мөчтэй» [勒内·德·内贝斯基·沃杰科维茨 1993] байдаг. Эрдэмтэн Чень Ган Лун бээр зүүн орны гал тагтар мангасыг бурхан шашны догшидтой харьцуулж үзээд «гал тагтар мангасын дүр төрхийн дүрслэлийн ирэл гарал нь үнэхээр бурхан шашны догшидын дүртэй харьцаа холбоотой юм» [陈岗龙 2003: 124] гэсэн байна. Төвөд «Гэсэр» дахь «дүдийн хаан Лузан нь уул мэт биетэй, есөн толгойтой, арван найман эвэртэй, зан нь хэдэр догшин, гар хөлд нь гучин зургаан гох мэт хумс ургаж, амнаас хар утаа баагиад хамраас нь хорт салхи татдаг, бүх биеэр нь хилэнцэт хорхой арзагнаж, бүслүүрээр нь есөн эрээн могой ороолгож байдаг» [Мөнхзаяа 1987: 4] гэнэ. Ийнхүү монгол аман зохиол дахь зарим мангасын арзгар барзгар төрхтэй, олон толгойтой, хуруу хумс нь хойшоо ургасан, сүнс шилжүүлэх рид увьдастай, жигшүү

хүргэм муухай дүртэй байдаг дүрслэлүүд нь төвөдийн шашны үлгэр буюу аман үлгэр дэх эсрэг дүртэй ойролцоо мөртөө түүнтэй холбоотой байх нь тодорхой юм.

Энэтхэг төвдийн эдгээр дүрүүд нь бурхан шашны монгол оронд дэлгэрэхийг дагалдан ирж, улмаар монгол аман зохиол дахь мангасын дүрд нөлөө өгсөн байна. Эрдэмтэн Д. Мөнхзаяа бээр «мангасын уламжлалт дүр нь зохих хэмжээний өөрчлөлт гарсан ба энэхүү хувиралтын явцад харийн соёлын нөлөөг хүртэв» [Мөнхзаяа 1987: 14] хэмээн үзсэн байдаг. Сурвалж бичгүүд дэх мангасын дүрийн илрэлээс үзэхэд 17-дугаар зуунаас хойшоо мангасын дүрд хувиралт гарч эхэлжээ. Энэ үеэс «мангасын дүрд харь үндэстний үлгэр домгийн дүр ба бурхан шашны догшидын шинж улмаар нэмэгдэж, монголчуудын язгуур ойлголт дахь мангасаас нэлээд өөр болж хөгжсөн байна» [Зуланцэцэг 2013а: 10].

Дээрх энэтхэг, төвөд, монгол гурван орны аман үлгэр дэх эсрэг дүрүүдийн тухай жишээнээс үзэхэд, олон толгойтой байдаг нь тэдгээрийн нэгэн нийтлэг тал нь болно. Толгойн тоо нь олон болж нэмэгдсэн нь мангасын дүр төрхийн хувиралтын нэгэн агуулга болсон нь илэрхий байна. Ийнхүү мангасын олон толгой нь энэтхэг, төвдийн шашны дүртэй холбоотойгоор үүссэн учраас түүний эх сурвалжийг монголчуудын эртний домог сэтгэхүй буюу шүтлэг бишрэлээс эрж сурвалжлах нь найдваргүй юм.

Дүгнэлт

Монголчуудын уугуул сэтгэхүй дэх мангас нь дэлхийн олонх үндэстний аман зохиол дахь ганц нүдтэй аварга хүнтай адилханаар дүр дүрслэлийн талаар дөхөм бүдүүлэг мөртөө хүний хэлбэртэй байв. Мангасын дүрд хувиралт гарсныг бурхан шашин монгол оронд хүчтэй дэлгэрсэн 17-дугаар зуунаас ярих нь зүйтэй. Мангас нь олон толгойтой болсон нь энэхүү хувиралтын дундах нэг агуулга нь болно. Даруй, бурхан шашны агуулга болон шашны уран зохиолын үр нөлөөгөөр монгол аман зохиол дахь мангасын дүр нь ганц толгойтой байснаасаа олон толгойтой болж хувирсан байна.

Источники

- Баяр галигласан. Монголын нууц товчоо. Хөххот: Өвөр монголын ардын хэвлэлийн хороо, 1981. 1467 х.
- Монгол үндэстний утга зохиолын материалын эмхэтгэл. 3-дугаар дэвтэр. Баатарлаг туульс (нэг). Хөххот: Өвөр монголын ардын хэвлэлийн хороо, 1983. 307 х.

Ринчиндорж нар. Монгол баатарлаг туульсын чуулган. Боть 1. Хөххот: Үндэстний хэвлэлийн хороо, 2007. 1329 х.

Ринчиндорж нар. Монгол баатарлаг туульсын чуулган. Боть 2. Хөххот: Үндэстний хэвлэлийн хороо, 2007. 1340 х.

Ринчиндорж нар. Монгол баатарлаг туульсын чуулган. Боть 4. Хөххот: Үндэстний хэвлэлийн хороо, 2009. 1317 х.

Литература

- Буянбат Х. Мангасын судлал // Өвөр монголын багшийн их сургуулийн эрдэм шинжилгээний сэтгүүл. 1987. № 4. 1988. № 2. Х. 56–67; 31–49.
- Дамбинэлжид П. Монгол үндэстний баатрын тууль дахь мангасын дүрийн „хоёрдмол шинж“-ийн тухай // Өвөр монголын их сургуулийн эрдэм шинжилгээний сэтгүүл, 1988. № 3. Х. 13–29.
- Дамдинсүрэн Ц. Рамаяна ба түүний дэлгэрсэн нь. Улаанбаатар: 1976. 389 х.
- Жиү Юүэ. Монгол баатарлаг туульс дахь шалгах урагийн тухай соёл зүйл тайламж: Өвөр монголын ардын хэвлэлийн хороо, 2005. 245 х.
- Зуланцэцэг. Монголын түүхэн сурвалж бичиг дэнх мангасын тухай // Баруун монгол судлал. 2013а. № 5. Х. 7–12.
- Зуланцэцэг. Монгол түүхэн сурвалж бичиг дэх энэтхэг, төвөдийн түүхэнд холбогдсон мангасын түүхийн тухай // Дундад улсын монгол судлал. 2013б. № 5. Х. 35–43.
- Мөнхзаяа Д. Монгол аман зохиол дахь мангасын дүр // Өвөр монголын их сургуулийн эрдэм шинжилгээний сэтгүүл. 1987. № 4. Х. 8–17.
- Ойрадбаяр. Жангар чухам аль үеийн ямар бүтээл болох тухай шинээр судлах нь // Өвөр монголын нийгмийн шинжлэх ухаан сэтгүүл. 1984. № 4. Х. 24–30.
- Хасантуяа. Ойрад «Гэсэр» дэх мангас дарсан шинж // Өвөр монголын их сургуулийн сэтгүүл. 2004. № 4. Х. 27–32.
- 仁钦道尔吉. 萨满教与蒙古英雄史诗, 《民族文学研究》期刊, 2001年4期. 第23–28页
- 陈岗龙. 蟒古思故事论 // 北京师范大学出版社, 2003年5月. 第236页
- 谢. 尤. 涅克留多夫. 蒙古人民的英雄史诗 // 内蒙古大学出版社, 1991年5月. 第34页
- [奥地利/勒内·德·内贝斯基·沃杰科维茨. 西藏神灵和鬼怪 // 西藏人民出版社, 1993年5月. 第371页

Sources

- Bayar galiglasan. *Mongolyn nuuts товчоо* [The Secret History of the Mongols. Transcribed by Bayar]. Hohhot, Inner Mongolia People's Publ. House, 1981, 1467 p. (In Mong.).

- Mongol ündestniy utga zokhiolyn materialyn emkhetgel. 3-dugaar devter. Baatarlag tuul's (neg)* [A collection of materials on Mongolian literature. Heroic tales. Book 1]. Hohhot, Inner Mongolia People's Publ. House, 1983, 307 p. (In Mong.).
- Rinchindorzh et al. *Mongol baatarlag tuul'syn chuulgan. Bot' 1* [A collection of Mongolian heroic tales. Vol. 1]. Hohhot, State Publ. House, 2007, 1329 p. (In Mong.).
- Rinchindorzh et al. *Mongol baatarlag tuul'syn chuulgan. Bot' 2* [A collection of Mongolian heroic tales. Vol. 2]. Hohhot, State Publ. House, 2007, 1340 p. (In Mong.).
- Rinchindorzh et al. *Mongol baatarlag tuul'syn chuulgan. Bot' 4* [A collection of Mongolian heroic tales. Vol. 4]. Hohhot, State Publ. House, 2009, 1317 p. (In Mong.).
- Buyanbat Kh. *Mangasyn sudlal* [Studying the mangas (folklore demonic creatures)]. *Övör mongolyn bagshiyn ikh surguuliynd erdem shinzhilgeeniy setgüül* [Scientific Journal of Inner Mongolia Pedagogical University], 1987, iss. 4, pp. 56–67; 1988, iss. 2, pp. 31–49 (In Mong.).
- Dambipelzhid P. *Mongol ündestniy baatrynd tuul' dakh' mangasyn dyriyn „khoerdmolshinzh“-iyn tukhay* [About the second feature attributed to the mangas in the Mongolian heroic epic]. *Övör mongolyn ikh surguuliynd erdem shinzhilgeeniy setgüül* [Scientific Journal of Inner Mongolia University], 1988, iss. 3, pp. 13–29 (In Mong.).
- Damdinsyren Ts. *Ramayana ba tüüniy delgersen n'* [Ramayana and its variants]. Ulaanbaatar, 1976, 389 p. (In Mong.).
- Khasantuyaa. *Oyrad «Geser» dekh mangas darsan shinzh* [Indicators of a victory over the mangas in the Oirat Geser epic]. *Övör mongolyn ikh surguuliynd setgüül* [Journal of Inner Mongolia University], 2004, iss. 4, pp. 27–32 (In Mong.).
- Zhiü Üüüe. *Mongol baatarlag tuul's dakh' shalgakh uragiyn tukhay soel züyl taylamzh* [A culturological comment on the motif of hardships in Mongolian heroic tales]. Inner Mongolia People's Publ. House, 2005, 245 p. (In Mong.).
- Mönkhzayaa D. *Mongol aman zokhiol dakh' mangasyn düür* [Image of the mangas in Mongolian folklore]. *Övör mongolyn ikh surguuliynd erdem shinzhilgeeniy setgüül* [Scientific Journal of Inner Mongolia University], 1987, iss. 4, pp. 8–17 (In Mong.).
- Oyradbayar. *Zhangar chukham al' üeiyn yamar byteel bolokh tukhay shineer sudlakh n'* [New hypothesis concerning Jangar's time of origin]. *Övör mongolyn niygmiyn shinzhlekh ukhaan setgüül* [Sociological Journal of Inner Mongolia], 1984, iss. 4, pp. 24–30 (In Mong.).
- Zulantsetseg. *Mongolyn tüükhen survalzh bichig denkh mangasyn tukhay* [Image of the mangas in Mongolian historical compositions]. *Baruun mongol sudlal* [Western Mongolian Studies], 2013a, iss. 5, pp. 7–12 (In Mong.).
- Zulantsetseg. *Mongol tüükhen survalzh bichig dekh enetkheg, tövödiyn tüükhend kholbogdson mangasyn tüükhiyn tukhay* [Tales about the mangas connected with the history of Tibet and India in Mongolian historical sources]. *Dundad ulsyn mongol sudlal* [Mongol Studies in China], 2013b, iss. 5, pp. 35–43 (In Mong.).
- 仁钦道尔吉 萨满教与蒙古英雄史诗, 《民族文学研究》期刊, 2001 年 4 期 (In Chinese).
- 陈岗龙 《蟒古思故事论》, 北京师范大学出版社, 2003 年 5 月 (In Chinese).
- 谢. 尤. 涅克留多夫 (Neklyudova) 《蒙古人民的英雄史诗》, 内蒙古大学出版社, 1991 年 5 月 (In Chinese).
- [奥地利]勒内·德·内贝斯基·沃杰科维茨 《西藏神灵和鬼怪》, 西藏人民出版社, 1993 年 5 月 (In Chinese).

УДК 398

Причины множества голов у мангаса

Зуланцэцэг¹¹ аспирант, Университет Внутренней Монголии (Хух-Хото, КНР). E-mail: 296613839@qq.com

Аннотация. В статье на основе монгольского фольклора рассматривается образ мангаса. Данный образ всегда привлекал внимание ученых, став одним из наиболее изученных. Но многие исследователи в своих научных изысканиях не обращались к образу мангаса с одной головой. Также ученые не проследили связи между множеством голов и одной головой у мангаса. Исходя из этого, автор попытался проследить этапы эволюции образа от раннего до современного и ответить на вопросы о предпосылках для подобных изменений образа мангаса в монгольском фольклоре.

Ключевые слова: письменные источники, буддизм, шаманизм, монгольский фольклор